

Christendemocratie en ontwikkelingshulp

Bij het aantreden van het kabinet-Marijnen in 1963 werd voor het eerst in de Nederlandse politiek een bewindspersoon voor Ontwikkelingshulp aangesteld. De eerste staatssecretaris was I.N.Th. Diepenhorst (CHU). Ook daarna is deze post vaak door christendemocratische bewindslieden bezet, meestal als minister zonder portefeuille.

Verskillende ontwikkelingen in het begin van de jaren zestig droegen bij aan de instelling van een kabinetspost voor ontwikkelingssamenwerking. Veel voormalige koloniën waren zelfstandig geworden. In de jaren vijftig werden deze landen door het Westen gesteund om te voorkomen dat ze communistisch zouden worden. Dit impliceerde echter wel dat middelen werden gegeven aan twijfelachtige regimes en dat de bevolking er niet altijd veel aan had. In september 1961 hield de Amerikaanse president, John F. Kennedy, een rede voor de Algemene Vergadering van de VN waarin hij pleitte voor een 'decennium van ontwikkeling'. Door gecoördineerde actie moest armoede worden bestreden.

Binnenslands waren er verschillende groeperingen die ontwikkelingshulp steunden en ook onder de bevolking bestond een grote steun voor ontwikkelingssamenwerking. Veelal was deze steun gebaseerd op religieuze en humanitaire motieven. Voorts kwam er een lobby vanuit het bedrijfsleven, met name de grote exporteurs. Ze vreesden grotere internationale concurrentie omdat andere landen 'gebonden' ontwikkelingshulp gaven. Bij deze vorm van hulp moest het geld aan producten van het donorland worden uitgegeven. Als gevolg hiervan pleitte

het bedrijfsleven voor gebonden ontwikkelingshulp. In de loop van de jaren zestig hadden ze hierin succes, zodat het aandeel van deze hulp toenam.

De motieven voor ontwikkelingshulp konden dus nogal verschillen. In de visie van de christendemocratie stond de mens als verantwoordelijk persoon centraal. Ontwikkelingshulp veranderde in ontwikkelingssamenwerking omdat hulp een paternalistische connotatie had. Voor christendemocraten betekende dit dat ontwikkeling in de basis vanuit de mensen in de betrokken landen zelf moest komen. Andere instanties, waaronder het ministerie van Ontwikkelingsamenwerking, konden een zetje in de rug geven. Het doel bleef echter zelfredzaamheid. Indachtig het subsidiariteitsbeginsel werden bij de uitvoering zo veel mogelijk maatschappelijke organisaties ingeschakeld.

Het Medefinancieringsbeleid is een goed voorbeeld van de toepassing van het subsidiariteitsbeginsel. Als particuliere organisaties beter de gewenste doelen kunnen bereiken dan de overheid dan heeft dat de voorkeur boven overheids-handelen. Dit leidde ertoe dat in 1965 minister Theo Bot (KVP) het Medefinancieringsbeleid

invoerde. Het verzoek voor een dergelijk beleid was in 1963 door organisaties van missie en zending gedaan. In eerste instantie was het de bedoeling dat 25 procent van de uitgaven door de organisaties zelf moest worden opgebracht. Vrij snel heeft men daarvan afgezien omdat er te veel discussie ontstond over de vraag wat onder de 25 procent verstaan moest worden. Onder minister Agnes van Ardenne (CDA) werd deze norm in 2007 weer ingevoerd.

In vergelijking met buitenlandse organisaties ontvingen Nederlandse organisaties veel subsidie. Dit leidde ertoe dat ze steeds meer de rol van uitvoerder van overheidsbeleid kregen. Hierdoor lijkt hun positie als representanten van een vitaal maatschappelijk middenveld te eroderen. Het verhogen van de effectiviteit van hulp was dus een reden voor het Medefinancieringsbeleid. Een ander middel hiervoor vormen de zogenaemde 'concentratielanden', waar minister B.J. Udink (CHU) al mee begon in 1968. Dit zijn landen die kunnen rekenen op langdurige en structurele steun. Staatssecretaris Ben Knapen (CDA) probeert ten tijde van het kabinet-Rutte door het verminderen van het aantal concentratielanden de effectiviteit van hulp te verhogen.

Eelke de Jong

1963

Literatuur

Kuitenbrouwer, M. (1994). *De Ontdekking van de Derde Wereld: beeldvorming en beleid in Nederland 1950-1990*. Den Haag: SDU.

Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. (2010). *Ontwikkelen doen we samen: een christendemocratische visie op ontwikkelingssamenwerking*. Den Haag.